

MIGRATION



KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV ACT SVENSKA KYRKAN, IM, ISLAMIC RELIEF SVERIGE, LÄKARE I VÄRLDEN, RFSL UNGDOM, RÄDDA BARNEN OCH UNION TO UNION.

I dag befinner sig över 70 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. Trots alla människors rätt att söka och få asyl från förföljelse i ett annat land gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att nå skydd och trygghet via säkra och lagliga vägar. Resultatet blir att de antingen tvingas vara kvar i krigs- och konfliktdrabbade områden, eller riskerar livet i händerna på människosmugglare. Antalet migrantarbetare i världen ökar samtidigt som osäkra arbetsvillkor breder ut sig. Migranter blir i flera länder exploaterade och nekas rätten att organisera sig.

När det gäller asylrätten har Sverige och EU de senaste åren fört en politik som avsevärt försvårar möjligheten för människor att söka asyl, tvärt emot de behov och rättigheter som finns. Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige. Det behövs en humanitär svensk lagstiftning som värnar och stärker asylrätten. Samma principer bör också gälla för EU:s gemensamma asylsystem. När det istället kommer till migranters ställning på arbetsmarknaden framhåller Sveriges regering mänskliga rättigheter i arbetslivet som en prioriterad fråga, och de senaste åren har vi kunnat se en positiv utveckling på flera områden.



REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Sträva efter en bred parlamentarisk förankring för en lagstiftning som garanterar rättssäkerhet och värnar om människan i asyl- och migrationsprocessen. En ny lagstiftning bör innefatta permanenta uppehållstillstånd, rätt till familjeåterförening utan förbehåll samt humanitär grund som ligger i linje med synnerligen och särskilt ömmande skäl.
- Arbeta för att EU antar ett gemensamt asylsystem som stärker asylrätten, uppfyller mänskliga rättigheter och internationella konventioner. Ett system som möjliggör för Sverige att införa en mer human asyllagstiftning som ligger närmare den ordinarie lagstiftningen.
- Verka för att utöka tillgången till lagliga vägar för människor på flykt genom att i internationella sammanhang och i EU driva på för att länder ska ta emot fler kvotflyktingar.
- Arbeta för att EU avslutar alla externa migrationssamarbeten som bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Regeringen bör även arbeta för möjligheten att utfärda humanitära visum för asyländamål, både inom EU och i Sverige, för att underlätta för människor att få en säker flyktväg.
- Inom EU bevaka att medlemsstater inte använder coronapandemin som en förevändning för att sätta asylrätten ur spel.
- I internationella sammanhang arbeta för en högre efterlevnad av flera av FN:s internationella arbetsorganisation ILO:s nyckelkonventioner för migranternas rättigheter på arbetsmarknaden.

Riksdagen bör:

- Säkerställa en lagstiftning som garanterar rättssäkerhet och värnar om människan i asyl- och migrationsprocessen. Lagen bör innefatta permanenta uppehållstillstånd, rätt till familjeåterförening utan förbehåll samt humanitär grund som ligger i linje med synnerligen och särskilt ömmande skäl.
- Säkerställa att svensk politik och lagstiftning går hand i hand med mänskliga rättigheter, i synnerhet barns rättigheter.

RÄTTEN TILL ASYL



Över 70 miljoner människor är i dag på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. De flesta av dem lever som internflyktingar medan 30,4 miljoner lever på flykt utanför sina hemländer, då oftast i närområden till konflikter.⁴² Enligt FN:s allmänna förklaring artikel 14 har alla människor rätt att söka och åtnjuta asyl från förföljelse i ett annat land.⁴³ Artikel 14 återspeglas i internationella konventioner och överenskommelser, och även i EU:s fördrag. Trots dessa rättigheter gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att ta sig till ett annat land för att söka skydd via säkra och lagliga vägar. Det innebär att de flesta människor som lever i krigs- och konfliktdrabbade områden och andra riskfyllda situationer tvingas vara kvar i området, eller riskera sina liv i händerna på människosmugglare för att ta sig till ett säkert land där de kan söka skydd. Mellan 2015 och 2019 miste minst 35 244 människor sina liv när de försökte ta sig till ett säkert land för att söka skydd eller trygghet.⁴⁴

Kvinnor och barn, i synnerhet flickor, som lever på flykt är många gånger särskilt utsatta. En rapport från WHO visar att cirka 70 procent av alla kvinnor som flyr till Europa blir utsatta för sexuellt våld någonstans på sin väg mot målet.⁴⁵ Situationen för kvinnor och flickor i flyktingläger är särskilt riskfylld med brist på tillgång till sjukvård och utsatthet för sexuellt och könsbaserat våld.⁴⁶ Rapporter visar även att flickor som blir kvar i flyktingläger nära konfliktområden löper ökad risk att tvingas in i barnnåtkenskap som en lösning på en desperat situation. Barnnåtkenskap hos syriska flyktingar uppskattades 2017 vara dubbelt så vanligt som före kriget, och en studie från flyktingläger i Libanon visar att nästan var fjärde syrisk flicka mellan 15 och 17 år är gift.⁴⁷ Många syriska flickor som lever på flykt tvingas även in i prostitution i form av skenåtkenskap för att utnyttjas sexuellt.⁴⁸ Barn som är på flykt och reser ensamma, utan vårdnadshavare, är än mer utsatta samtidigt som de har rätt till särskilt

skydd. Även hbtqi-personer är en utsatt grupp. Det finns inte tillgång till någon officiell statistik gällande gruppen, men rapporteringar tyder på att hbtqi-personer utsätts för våld, trakasserier och diskriminering under sin tid på flykt eller i asylsystemet. Det finns stora brister i rättssäkerhet inom ramen för bedömningen i asylsystemet. Bland gruppen hbtqi-personer är barn och unga samt transpersoner särskilt utsatta.⁴⁹

Migration fortsätter att vara en prioriterad fråga i internationell politik. Under 2018 förhandlades och antogs två globala ramverk i FN om migration respektive flyktingar.⁵⁰ Detta var en uppföljning av New York-deklarationen från 2016.⁵¹ Sverige har deltagit i arbetet med att ta fram dessa ramverk och ställer sig bakom dem. I Agenda 2030 finns ett antal punkter som är av vikt för migration. Det tydligaste exemplet är delmål 10.7 om att främja en säker och ansvarsfull migration, som innebär att länder ska underlätta för en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

Inom EU fortsätter förhandlingarna om ett nytt gemensamt asylsystem. EU-kommissionären för migrations- och säkerhetsfrågor Ylva Johansson (S) har fått i uppdrag att få till stånd en överenskommelse mellan medlemsstaterna om det lagpaket som legat på förhandlingsbordet sedan 2016. Det har ännu inte gått igenom på grund av motsättningar mellan medlemsstaterna i Europeiska rådet. Förhandlingarna påverkas kontinuerligt av medlemsstaternas olika ståndpunkter om att ta emot asylsökande och av relationen med Turkiet.⁵²

SVERIGES POLITIK

Alla som är på flykt: barn, unga och vuxna, har rätt till varaktiga lösningar antingen i destinationslandet, i ursprungslandet, eller i ett tredje land. Men i Europa och Sverige ser vi färre och färre tillgängliga långsiktiga lösningar. Det är särskilt problematiskt när det kommer till flickor och pojkar eftersom principen om barnets bästa, i enlighet med barnkonventionen⁵³ och EU-stadgan,⁵⁴ ska vara vägledande i alla

politiska beslut. När nu barnkonventionen har blivit svensk lag sedan januari 2020 behöver hänvisningar till barnets bästa användas för att förbättra för barn på flykt.

Sedan hösten 2015 har asyl- och migrationspolitiken i Sverige påverkats av situationen i EU. Inom ramen för Januariavtalet har regeringspartierna S och MP tillsammans med C och L kommit överens om tre frågor kopplade till migration: att förlänga den tillfälliga asyllagen från 2016 i ytterligare två år till juli 2021, att justera försörjningskravet för alternativt skyddsbehövande samt att göra upp om den framtida migrationspolitiken i en parlamentarisk kommitté.⁵⁵ Den parlamentariska kommitténs uppdrag redovisas den 15 september 2020 och omfattar både asyllagstiftning och övrig migration, till exempel anhöriginvandring. Kommitténs förslag kommer att innebära startskottet för en ny tid för svensk asyl- och migrationspolitik. Sedan hösten 2015 har regeringen begränsat möjligheterna för människor att komma till och stanna i Sverige till EU:s miniminivå. Kommittén ska ge förslag om vilken väg vi ska ta in i framtiden. Bland förslagen på förhandlingsbordet finns att tidsbegränsade uppehållstillstånd ska vara huvudregel. Rätten till familjeförening ska vara fortsatt stram med orimligt högt ställda försörjningskrav. En humanitär skyddsgrund ska finnas, men det är oklart hur den föreslås vara utformad.⁵⁶

Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige. Sverige kan inte vänta in de långsamma processerna inom EU för att kunna ta humanitärt ansvar. Om vi har möjligheten, har vi även ett ansvar. Sverige ska stå upp för asylrätten. Förslagen som migrationskommittén i skrivande stund har lagt fram speglar inte en politik som tar asylrätten, barns rättigheter eller övriga fundamentala mänskliga rättigheter på allvar. De riskerar dessutom att inte vara långsiktigt hållbara.

I januari presenterade regeringen en utredning som gav förslag på hur Migrationsverket skulle kunna få utökade möjligheter att bedöma en asylansökan som uppenbart ogrundad. I utrednin-

Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige.

gen, som sedan januari varit ute på remiss, finns bland annat förslag på att upprätta en lista över så kallade säkra länder, dit det anses säkert att skicka tillbaka asylsökande till.⁵⁷ Det är ett mycket problematiskt förslag som riskerar kränka människors rätt att få sina asylskäl individuellt prövade. Risker för att schablonmässiga bedömningar görs är stor och att personer vars asylskäl kommer fram senare i asylprocessen riskerar att förbises.

I samband med FN:s högnivåforum 2019 där Agenda 2030 årligen följs upp, formulerade Sveriges regering som ett av sina huvudbudskap vikten av säker, ordnad, reglerad och ansvarsfull migration.⁵⁸ Samtidigt har migrationsfrågan både nationellt och inom EU präglats av en restriktiv syn på hur migration kan bidra till ett samhälle, samt ett otillräckligt bistånd till de länder som är de stora mottagarna. Det stämmer inte överens med målen i Agenda 2030 och globala ramverk kring migration respektive flyktingar. I synnerhet inte när det gäller ett av huvudmålen för det globala ramverket gällande flyktingar – att minska trycket på de stora mottagarländerna.⁵⁹ Det krävs utökad tillgång till tredjelandslösningar för människor på flykt och att Sverige ytterligare utökar det svenska kvotflyktingssystemet.

Covid-19-krisens påverkan på världen är enorm. Särskilt hårt drabbas migranter och människor på flykt då gränser stängs och möjligheterna att lämna konfliktzoner minskar ytterligare. I flyktingläger riskerar ett virusutbrott att få katastrofala konsekvenser. I detta läge blir det tydligt vilka konsekvenser det får när EU-länder gömmer sig bakom pandemin för att begränsa asylrätten och varför Sverige måste ta en ledande roll för en solidarisk flyktingpolitik. Därför krävs utökad tillgång till lagliga vägar för människor på flykt och att Sverige utökar det svenska kvotflyktingssystemet.

MIGRANTERS STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN



Antalet migrantarbetare ökar i världen. FN:s internationella arbetsorganisation ILO beräknar att ungefär 164 miljoner människor i dag kan räknas till denna kategori.⁶⁰ Samtidigt breder de osäkra arbetsvillkoren ut sig. I flera länder nekas migranter rätten till organisering och blir inte sällan exploaterade. De är särskilt utsatta för diskriminering och farliga arbetsförhållanden. Det gäller framförallt migrerande kvinnor och de migranter som är verksamma i den informella ekonomin. De saknar ofta en formaliserad relation till arbetsgivaren vilket innebär att de inte omfattas av arbetslagstiftning och har mycket begränsade möjligheter att kräva sina rättigheter, såsom rätten till kollektiv förhandling och social dialog.

Den pågående coronapandemin riskerar att drabba migrantarbetare och deras familjer särskilt hårt. Spridningen av covid-19, och åtgärderna för att minska smittspridningen, gör att många förlorar sina arbeten, blir fast i destinationsländerna utan möjlighet att resa hem eller tvingas arbeta under osäkra förhållanden utan skyddsutrustning.⁶¹ ILO:s konvention 143, som Sverige ratificerat, slår fast att samtliga arbetstagare har grundläggande rättigheter oavsett migrationsstatus.⁶² Skyddet av migranternas rättigheter som arbetstagare omfattas även av Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Delmål 8.8 lyfter inte minst skyddet för migrerande kvinnor och människor i otrygga anställningar.⁶³

SVERIGES POLITIK

Regeringen framhåller mänskliga rättigheter i arbetslivet som en prioriterad fråga och de senaste åren har vi sett en positiv utveckling på flera områden. Bland annat har Sverige ratificerat ILO:s konvention 189 om anständiga villkor

för hushållsarbetare.⁶⁴ Migrerande kvinnor utgör en stor grupp av världens hushållsarbetare men kan i många fall sakna möjligheter att påverka sin arbetssituation och riskerar inte sällan att utsättas för övergrepp. Även ILO:s rekommendation 205 har antagits,⁶⁵ som bland annat syftar till att stärka flyktingar och migranternas grundläggande rättigheter i arbetslivet. Att regeringen ställt sig bakom dessa ILO-instrument är värdefulla steg för att stärka utsatta grupper på arbetsmarknaden. Samtidigt sänder det betydelsefulla internationella signaler om Sveriges syn på arbetsvillkor för migranter.



Det är viktigt att även ta hänsyn till migrantarbetares rättigheter, inte minst kvinnor och de som är verksamma i den informella ekonomin

I 2020 års utrikesdeklaration förklarade regeringen att fackliga rättigheter kommer att tas upp i UD:s landrapporter om mänskliga rättigheter och att sådana rättigheter är en del av regeringens demokratiseringsarbete.⁶⁶ Detta är mycket välkommet. Det är viktigt att även ta hänsyn till migrantarbetares rättigheter, inte minst kvinnor och de som är verksamma i den informella ekonomin, för att säkerställa att dessa särskilt utsatta gruppers perspektiv blir uppmärksammade.

I slutet av 2018 antogs två globala ramverk, ett om migration⁶⁷ och ett om flyktingar.⁶⁸ Sverige har ställt sig bakom båda ramverken. De innehåller värdefulla skrivningar om att till exempel bidra med resurser och expertis för att främja anständigt arbete för flyktingar samt om att

säkerställa förutsättningarna för anständigt arbete för migrantarbetare. Under framtagandet av det globala migrationsramverket prioriterade regeringen frågan om att underlätta en säker och reglerad rörlighet av migrantarbetare med anständiga villkor, framförallt migrantarbetande kvinnor.⁶⁹ Det saknas dock information om huruvida Sverige bidragit aktivt till implementeringen av ramverken, utöver det befintliga stöd Sverige ger till exempelvis FN-organ eller genom andra redan existerande mekanismer.

Sammanfattningsvis har Sverige ställt sig bakom ett antal viktiga internationella instrument som kan bidra till att stärka migranternas och flyktingars ställning på de globala arbetsmarknaderna. Ett konkret exempel på hur ord kan omsättas i handling är det samförståndsavtal som Sverige 2020 undertecknade med Qatar och ILO för att bidra med tekniskt stöd med fokus på arbetsmiljö och företags samhällsansvar.⁷⁰ Fler sådana initiativ välkomnas.

